

Rutiner för elevers förståelse av bedömning vid arbetsplatsförlagt lärande

Anneli Fång

Yrkeslärare

anneli.fang@tranas.se

Sammanfattning

På vård- och omsorgsprogrammet inom vuxenutbildningen där jag arbetar, går eleverna varje termin ut på fyra veckors APL (arbetsplatsförlagt lärande). Idag vet eleverna att de kommer att bedömas av handledaren ute på APL, men de vet inte hur de bedöms eller inom vilka områden. Genom att skapa nya rutiner för att förbereda eleverna på den bedömning som väntar dem under APL-perioden, ville jag med detta utvecklingsarbete bidra till att öka elevers förståelse för lärande och bedömning under APL på vård- och omsorgsprogrammet. För att skapa dessa nya rutiner arbetade jag fram en lektionsgenomgång där jag med hjälp av en PowerPoint-presentation gick igenom bedömningsunderlaget med eleverna veckan innan de skulle ut på sina arbetsplatser. Vid genomgången förenklades vissa uttryck för att öka förståelsen, och det fanns tid för eleverna att ställa frågor. Utvärderingen som genomfördes efter APL-perioden med hjälp av en enkätundersökning, visade att eleverna fått en ökad förståelse för bedömningsunderlaget, och att det hjälpt dem till ett ökat lärande. Eleverna uttryckte en önskan om att detta var en rutin man skulle arbeta vidare med på skolan.

Nyckelord

bedömning, arbetsplatsförlagt lärande, APL, lärande

Inledning

På vård- och omsorgsprogrammet inom vuxenutbildningen där jag arbetar som vård- och omsorgslärare går eleverna varje termin ut på fyra veckors arbetsplatsförlagt lärande (APL). Under APL-perioden har handledaren ett bedömningsunderlag som tillsammans med eleven ska arbetas igenom och fyllas i vid två tillfällen. Första tillfället är efter två veckor och andra tillfället är precis innan perioden är slut. Bedömningsunderlaget skickas i förväg ut till varje handledare på den APL-plats eleven ska komma till.

Den skola jag arbetar på saknade rutiner för att förbereda eleverna på den bedömning som ska ske under APL-perioden. Det innebar att eleverna inte kunde se bedömningsunderlaget som i förväg skickats ut till APL-platsen. De fick alltså se dokumentet först när de gått igenom det med sin handledare ute på APL. Eleverna har vetat att de skulle komma att bedömas av handledaren ute på APL, men inte hur eller inom vilka områden.

Enligt Skolverkets (2017) läroplan för gymnasieskolan ska ett av skolans mål vara att varje elev ska kunna ta ansvar för sitt lärande och sina studieresultat. Eleven ska också kunna bedöma sina studieresultat och utvecklingsbehov i förhållande till kraven för utbildningen. Det är skolans ansvar att redovisa för eleven på vilka grunder betygssättning sker. I skolan där jag undervisar är det läraren som redovisar för eleverna vilka grunder som finns för betygssättning. Problemet som framträder med de rutiner som skolan har haft i samband med APL är att det inte skapas förutsättningar för eleverna att ta eget ansvar och förbereda sig då de inte klart och tydligt har fått grunderna för betygssättningen redovisade för sig.

Eleverna har inte kunnat förbereda sig på den bedömning som ska göras, och jag såg det som ett problem att de först ute på sin APL såg bedömningsunderlaget. Eftersom de inte sett det i förväg kunde de inte veta vad det innehöll och vad det därmed innebar för dem. Utifrån problembeskrivningen kom mitt utvecklingsarbete att handla om att skapa nya rutiner för att förbereda eleverna på vad som ska ske under APL-perioden på min skola. Detta utvecklingsarbete blev ett steg för mig som lärarstuderande att se ett område på min arbetsplats som kanske kunde utvecklas och förbättras.

På den skola jag arbetar är vi idag tre omvårdnadslärare som i olika kurser skickar ut eleverna på APL. Nya rutiner skulle bli till hjälp för oss lärare och göra det möjligt att förmedla en tydlig bild av vad som förväntas av eleverna. Det skulle också kunna bli en hjälp för eleverna att förstå de förväntningar och krav som finns på dem på APL-platsen. Jag ville hitta ett tydligt och strukturerat sätt att förmedla detta till eleverna i förväg så

att deras lärande skulle kunna öka och så att de kunde känna sig mer trygga och förberedda på vad som förväntades av dem under APL-perioden.

Planering av utvecklingsarbetet

I de moment som utförs i kurserna innan APL-perioden förbereds eleverna teoretiskt och praktiskt i skolan, och det är detta som kopplas till de olika områdena i bedömningsunderlaget. Här behövde eleverna få en koppling mellan kursens kunskapskrav och bedömningsunderlaget. Då skulle de enklare kunna förstå de delar jag presenterade för dem i genomgången av bedömningsunderlaget.

I Skolverkets (2020) kursplan för ämnet *Vård och omsorgsarbete* står att läsa i ämnets syfte att eleverna ska få förutsättningar att utveckla förmågan att planera och utföra vård- och omsorgsuppgifter samt kunna utvärdera sina egna arbetsinsatser. Eleverna ska få kunskaper om lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet samt inom hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens ansvarsområden och organisation. Vidare står det att eleverna ska anpassa sin kommunikation till mottagaren och kunna samarbeta med andra. I ämnets kunskapskrav står att eleverna ska uppmärksamma den enskilda människans förutsättningar och behov. Ett kunskapskrav är också att de i samråd med handledare ska kunna bedöma den egna förmågan och situationens krav. Detta är ett utdrag ur ämnets kursplan på vad eleven behöver få förutsättningar att lära sig på skolan – men framför allt ute på sin APL.

I Skolverkets (2018) allmänna råd om betyg och betygssättning står att läraren ska avgöra vilken information som kan vara lämplig att ge eleverna i anslutning till en bedömningssituation. Eleverna behöver inte alltid få specifik information om vad som bedöms i alla bedömningssituationer, men det finns skäl att informera eleverna om vad bedömningen kommer att fokusera på vid bedömningssituationerna. Asghari och Kilbrink (2018) skriver att det är av stor vikt att eleverna kontinuerligt få relevant information av läraren om vad de ska kunna, varför de ska kunna det, var i processen de befinner sig i, och vad som behövs för att de ska kunna gå vidare och uppnå lärandemålen. Då kommer de också att få en bättre förståelse för vad som kommer att väga tungt vid betygssättningen.

Genomförandet med eleverna

Genomförandet av utvecklingsarbetet gjordes i två steg. Den första delen med genomgång av bedömningsunderlaget gjordes veckan innan eleverna gick ut på APL, och eleverna visste var de skulle vara placerade under sin kommande APL-period. Planeringen försökte jag förankra i frågorna varför och vad, som är viktiga att ställa sig

vid bedömningsarbete. I min planering för att skapa rutiner så att eleverna ska förstå det teoretiska i bedömningsunderlaget och kunna förankra det i det praktiska arbetet de ska utföra på APL har jag försökt planera för att deras faktakunskaper ska kunna kopplas ihop med förståelse. Förståelse är enligt Lundberg (2014) nära knutet till fakta. Det är en kvalitativ kunskapsdimension som understryker att fakta kan tolkas och förstås ur olika perspektiv. Lundberg menar vidare att det handlar om att försöka se en mening med de fakta man lär sig och att finna förståelse och djup som gör att man vet varför.

För att eleverna på bästa sätt skulle ta till sig informationen lade jag genomgången av bedömningsunderlaget först på dagen, detta eftersom eleverna ofta är tröttare i slutet av dagen. Alla klassens 22 elever deltog i lektionen när genomgången gjordes.

Jag började lektionen med att berätta vad jag skulle gå igenom med eleverna. De fick information om att jag genomförde detta utvecklingsarbete för att skapa nya rutiner för förståelse av bedömning på APL. Efter den korta introduktionen delade jag ut det dokument/anteckningsblad jag gjort till eleverna. Där fanns alla de bedömningsformuleringar som finns i bedömningsunderlaget inför APL nedskrivna. På anteckningsbladet fanns det också plats för eleverna att göra egna anteckningar under genomgången.

Inför lektionen hade jag skapat en PowerPoint med en bild för varje bedömningsdel. Vid genomgången stannade jag vid varje bild, läste bedömningsformuleringen och tydliggjorde varje formulering med enklare ord. För att ge ett exempel är en av bedömningsunderlagets formuleringar att ”eleven ska bemöta personer som behöver stöd, dess anhöriga samt arbetskamrater med ett yrkesmässigt och professionellt förhållningssätt”. Här fick jag förklara innebörden med att det är viktigt att eleven tränar upp sin förmåga i bemötande och kommunikation för att kunna möta vårdtagare/patient, men också anhöriga och annan personal, på bästa sätt. Eleverna behöver ibland kunna sätta sina egna åsikter åt sidan för att kunna vara professionella och yrkesmässiga mot andra de möter.

Innan genomgången startade hade jag informerat eleverna om att det var viktigt att de ställde frågor om det var något de inte förstod. När jag visade PowerPointen stannade jag upp då och då för att eleverna skulle få tid att anteckna och ställa sina frågor. Flera frågor kom upp, och jag kommer att presentera några av dessa här nedan.

En elev frågade vid genomgången vad professionell betyder och jag fick förklara att det betyder att hela tiden försöka se till det som är det bästa för den människa jag möter i mitt yrke. Att eleverna har förståelse för de begrepp som tas upp i ett bedömningsunderlag är viktigt då det annars blir mycket svårt för dem att få ihop en

helhetsbild av det som ska bedömas. Därför kändes det viktigt att stanna upp vid de begrepp som kom upp under genomförandet.

Vidare ställde en av eleverna frågan vad hon som elev *får* utföra under sin APL. Denna fråga kom i samband med genomgången av formuleringen ”har eleven visat förmåga att utföra vård- och omsorgsuppgifter och aktiviteter”. Här fick jag förenkla formuleringen och förklara att en elev får utföra alla de moment som en handledare utför på arbetsplatsen, men med handledarens översyn och ansvar för varje situation. Ingen elev ska lämnas ensam i en uppgift hen inte behärskar, men ska samtidigt våga visa att hen kan ta egna initiativ.

Ytterligare en fråga som kom upp handlade om vem som bedömer eleverna. När eleven går ut på APL finns ofta uppfattningen att det är handledaren som bedömer och godkänner, eller underkänner, eleven. Här fick jag förklara att bedömningsunderlaget finns för att handledaren ska kunna bedöma de moment som finns i det. Utifrån vad handledaren sett eleven utföra under APL-perioden ska detta dokumenteras, och det vävs sedan in i det slutliga betyg jag som lärare ska ge eleven i kursen. Eftersom bedömningsunderlaget skickas ut till handledarna innan APL är det viktigt att i genomgången förtydliga för eleverna att vi som lärare bedömer utifrån det handledaren sett och tillsammans med eleven dokumenterat under APL-perioden. Att få ge eleverna svar på deras frågor under genomgången blev en viktig del av genomförandet.

Efter genomgången som jag gjort med hjälp av PowerPointen lät jag eleverna prata en stund med varandra medan jag gick runt i klassrummet för att fånga upp fler eventuella frågor. Alla elever verkade nöjda med genomgången, men jag kunde uppleva att en del elever som ofta är tysta skulle ha behövt ytterligare tid för att våga ställa sin fråga.

Utvärderingen

Den andra delen i utvecklingsarbetet var den enkätundersökningen som genomfördes när eleverna hade varit tillbaka i skolan i en vecka efter APL-perioden. Jag ville med enkäten ta reda på om de rutiner jag skapat hade ökat elevernas förståelse av bedömningsunderlaget och hur informationen de fått därmed påverkat deras lärande under APL-perioden. Enkäten arbetades fram med frågor där det både fanns fasta svarsalternativ och frågor med möjlighet att ge svar med egna ord. De svar jag fick pekade på att eleverna hade fått en ökad medvetenhet och förståelse för det som skulle bedömas.

På en fråga om lärarens PowerPoint hjälpte eleven att förstå bedömningsunderlaget bättre skrev en elev att den var enkel, lätt att förstå. Nästa elev menade att man förstod

bättre vad som menades med varje punkt i underlaget. En elev tyckte att hen fick en utförlig förklaring om vad som förväntas av hen som elev. Ett par av eleverna uttryckte att de förstod innebörden bättre och att det blev enklare förklarad. Ytterligare en elev skrev att ”saker som man kanske inte riktigt hade koll på vad det menas med fick man förklarad på ett bra sätt”. Nästa fråga, där eleverna fick möjlighet att svara med egna ord, var om genomgången hjälpte dem att bättre förstå den bedömning som skulle göras på APL. Här uttryckte en elev att man förstod bättre vad man skulle bli bedömd i. En elev skrev att det gjorde hen mer säker på vad som skulle komma på praktiken: ”Jag visste mer om hur jag bedöms och dess kriterier”. Ytterligare svar från eleverna var att det blev mer konkret och att de fick lättare att förstå vad de skulle göra rätt.

Utifrån svaren jag fått efter min enkätundersökning kunde jag också, utifrån det problemområde jag såg på min arbetsplats, se en möjlighet att utföra en förändring av rutiner när det gällde förståelse av bedömning inför APL. Jag försökte få frågeställningarna och begreppen förankrade i litteraturen som en röd tråd genom min planering och mitt genomförande av arbetet. Jag lade fokus på elevernas förståelse av bedömning på APL för ett ökat lärande. Genom hela processen var upplevelsen att eleverna var intresserade och positivt inställda till den nya rutin jag tog fram. Flertalet elever uttryckte att de fått hjälp av den genomförda lektionsgenomgången och att de på ett bättre sätt kunde förstå det bedömningsunderlag som ligger till grund för bedömning under APL.

Avslutning

Syftet med detta utvecklingsarbete var att öka elevernas förståelse för lärande och bedömning under APL på det vård och omsorgsprogram jag arbetar på. Detta gjordes genom att skapa nya rutiner som kan förbereda eleverna på den bedömning som väntar dem under deras APL-period. Jag har sett att det saknas rutiner för att förbereda eleverna på detta. Under de år jag arbetat som vård- och omsorgslärare har jag mer och mer förstått hur viktig förståelsen är för elevernas lärande. Kan inte eleverna sätta saker i dess rätta sammanhang blir lärandet mycket svårare för dem att ta till sig. Alla elever har olika förutsättningar, och det gäller även på en vuxenutbildning som jag arbetar på.

Referenser:

- Asghari, H., & Kilbrink, N. (2018). Två yrkeslärares berättelser om bedömningshandlingar på industritekniska programmet. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 8(1), 23–43. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.188123>
- Lundberg, M. (2014). Yrkeskunskap och yrkesämne. I S. Köpsén (Red.). *Lära till yrkeslärare* (s.37–59). Studentlitteratur.
- Skolverket (2018). *Allmänna råd och kommentarer – betyg och betygssättning*. <https://www.skolverket.se/publikationsserier/allmanna-rad/2018/allmanna-rad-om-betyg-och-betygssattning>
- Skolverket (2017). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* (Rev. uppl.). <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan>
- Skolverket (2020). *Läroplan, program och ämnen i gymnasieskolan*. <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DV%25C3%2585R%26lang%3Dsv%26tos%3Dgy%26p%3Dp&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3#anchor1>